

8 Αυγούστου 2015

Μουσικό γίγνεσθαι: Αρχαία Ελλάδα, Βυζάντιο, Επτάνησα

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Παίχτης αυλού σε ερυθρόμορφη κύλικά του 490 π.Χ., Λούβρο (πηγή Wikipedia)

Όπως και σε κάθε άλλη έκφραση του λαϊκού μας πολιτισμού έτσι και η μουσική διατηρεί, άλλοτε ευδιάκριτα και ενίοτε θαμπά, «στάμπες» μιας αλλοτινής εποχής. Ο ευρύτερος ελληνικός χώρος με την μακραίωνη ιστορία του, τις πολιτισμικές πανάρχαιες καταβολές, τις συνεχείς εθνοτικές, πολιτιστικές και πνευματικές προσμίξεις, τη διαρκή διαπάλη μεταξύ «λαϊκής» και «επίσημης» αισθητικής αντίληψης, στάθηκε υπόβαθρο διασυλλογικής αναζήτησης των κατοίκων του αλλά και αναθεωρητικών-εναλλακτικών φορμών ως νέες προτάσεις μορφής και περιεχομένου της μουσικής τους παράδοσης.

Ωστόσο το παραδοσιακό δημοτικό μουσικό γίνεσθαι, το παραγόμενο από την έμφυτη προφορικότητα των τοπικών κοινωνιών θα αποτελέσει στόχο ιδεολογικοποιημένης αμφισβήτησης και δρομολογούμενων εξελίξεων[1]. Η βασική δυναμική που διέπει την ουσία της εξέλιξης της νεοελληνικής μουσικής είναι ο εξευρωπαϊσμός που σταδιακά καθόρισε την εθνική αλλά και την πολιτισμική-κοινωνική μας ταυτότητα ξεκινώντας ήδη από τα πρώτα βήματα του νεότευκτου ελεύθερου βίου της χώρας.

Σχεδόν έξη δεκαετίες μετά τον ιστορικό θάνατο του αστικο-ρεμπέτικου, πειραιώτικου, τραγουδιού η σύγχρονη μεταπολεμική μουσική δημιουργία αυτού που ονομάζουμε «φοκλόρ» των πόλεων ή έντεχνο νεοελληνικό τραγούδι και η εξέλιξή του ως τις μέρες μας, στοιχειοθετεί και τη δική μας προσέγγιση σ' αυτό το κομμάτι της νεότερης ιστορίας της Ελλάδας.[2]

Καταβολές και επιρροές που σηματοδότησαν τη διαμόρφωση της έντεχνης νεοελληνικής μουσικής

Μέσα από τα ελάχιστα τεκμήρια που μας διασώθηκαν, η αρχαιοελληνική μουσική με το φωνητικό σύστημα σημειογραφίας, τον, με αριθμητικούς λόγους πυθαγόρειο καθορισμό των διαστημάτων αλλά και με τον αριστοξένειο διαχωρισμό των αρμονιών πιστοποιείται ως εκκινητήρια βάση μιας κλασικής μουσικής κληρονομιάς, αποδέκτης της οποίας δεν ήταν μόνο οι Έλληνες αλλά και πολλοί άλλοι λαοί που κάποια χρονική στιγμή της δυσχιλιετούς ιστορίας, περιστασιακά ή μη, βρέθηκαν κοντά στους απόηχους αυτού του πολιτισμού[3].

Η Παλιά αλλά και η «Νέα» Ρώμη υιοθέτησαν τα μουσικά ακούσματα της ελληνικής αρχαιότητας, παρεφθαρμένα, τροποποιημένα, κακοποιημένα, διασκευασμένα, τα οποία όμως είχαν ζωντανή την αναφορά στο παρελθόν. Στο Βυζάντιο ο δημοτικός ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος ανάγει την καταγωγή του είτε στο αρχαιοελληνικό τροχαϊκό, είτε στο ιαμβικό τετράμετρο[4]. Από το Βυζάντιο, από αυτή τη χοάνη

ρυθμών, μέτρων, τρόπων, αραβικών, περσικών, οθωμανικών προσμίξεων, περνούν στις μουσικές συνήθειες των Ελλήνων σχεδόν όλοι οι αρχαίοι διατονικοί τρόποι : δώριος, φρύγιος, λύδιος, υποδώριος, κλπ[5].

Η οθωμανική κατοχή της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου δημιούργησε διασταυρώσεις παραδόσεων μεταξύ των λαών της περιοχής αλλά συνάμα και απομονωτισμό από άλλα ρεύματα που εκείνη την εποχή συντελούνταν στην Ευρώπη. Με απίστευτη βραδύτητα αλλά και σταθερή αντοχή αφομοιώνονται στοιχεία μουσικής και μετουσιώνονται δημιουργικά στο δημοτικό είδος.

Η μουσική παράδοση του δημοτικού τραγουδιού των παραδοσιακών κοινωνιών του ελληνικού χώρου, για πολιτικούς, κοινωνικούς λόγους αλλά και για λόγους καθωσπρεπισμού, όφειλε σύμφωνα με τις «επίσημες» αντιλήψεις των μεταπελευθερωτικών χρόνων να αλλάξει. Δεν ταίριαζε με το πνεύμα εξευρωπαϊσμού και αναβίωσης των αρχαιοελληνικών ιδεωδών που όφειλε να ακολουθεί η κοιτίδα του Δυτικού Πολιτισμού[6].

Στις δομές και στις μουσικές παραδόσεις των Επτανήσιων βρέθηκαν εκείνοι οι μουσικοί και οι συνθέτες οι οποίοι με την παιδεία τους και την απaráμιλλη πνευματικότητά τους είχαν αφομοιώσει πλήρως τα δυτικά πρότυπα αισθητικών επιλογών και τεχνοτροπιών και θα χρησίμευαν ως παιδαγωγοί των νέων μουσικών επιλογών της χώρας. Η *Επτανησιακή Σχολή* είχε από το 17^ο αιώνα δημιουργήσει, λόγω της λειτουργίας των «Ακαδημιών» μια προχωρημένη και ποιοτική μουσική που απλωνόταν σ' όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής ζωής των νησιών αυτών. Η στενή σχέση με τις ιταλικές μουσικές σχολές παρήγαγε εκείνο το έμπειρο έμψυχο μουσικό υλικό με το οποίο θα επάνδρωνε και θα προήγαγε και στην Αθήνα την δυτική μουσική εκπαίδευση[7]. Σπουδαία συμβολή στη δημιουργία εθνικής μουσικής σχολής οι «φιλαρμονικές» των νησιών θα αποτελέσουν φυτώρια μουσικών με ευρωπαϊκή μόρφωση αλλά θα επιδράσουν αποφασιστικά και στο επτανησιακό λαϊκό τραγούδι.

Στα Επτάνησα με την καθόλου διαδεδομένη όπως σ' άλλα μέρη της Ελλάδας βυζαντινή σημειογραφία, η αρμονία άγγιζε απόλυτα τις μουσικές ιδιαιτερότητες κάθε κοινωνικής τάξης ή επαγγελματικής ομάδας. Η καντάδα, το λαϊκό μουσικό είδος των κατώτερων στρωμάτων του πληθυσμού, των ποπολάρων, αλλά και των μεσαίων στρωμάτων βασίστηκε στην ιταλική μελωδία και το ρομαντισμό που η επτανησιακή ιδιοσυγκρασία εκπέμπει, αλλά και με μια μικρή διάθεση συγκερασμού της με τη λαϊκή μουσική. Η καντάδα ως είδος «μερικώς αναλελυμένο» δεν χορευόταν.

Άλλα μουσικά είδη όπως οπερέτες, μουσικές επενδύσεις μελοδραμάτων,

μελοποιήσεις ποιημάτων, συνθέσεις εκκλησιαστικών λειτουργιών, αποτέλεσαν είδη που με μεγάλη σπουδή αφιερώθηκαν οι επτανήσιοι συνθέτες. Συμπερασματικά αξίζει να αναφέρουμε ότι η τάση των επτανήσιων μουσικών να έχουν σημείο αναφοράς και επιρροής την ιταλική σχολή οφειλόταν στο μουσικό περιβάλλον, το οποίο αγνοούσε οτιδήποτε άλλο πλην την ιταλική μελωδία. Ήδη ο αστικός καταμερισμός είχε επιβαρύνει την τάση σε βάρος της δημοτικής μουσικής η οποία και απαντιόταν μόνο στην ύπαιθρο.

Σημειώσεις

[1] Δ.Λέκκας , «Μουσικά Ιδεολογήματα στο Νεόκοπο Ελληνικό κράτος» - Ιδεολογικά και Μουσικά Μεταίχμια της Νεότερης Περιόδου, σελ 287 ,Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού , Γ΄τόμος , εκδ. ΕΑΠ , Πάτρα 2003

[2] Μαρία Κωνσταντινίδου , Κοινωνιολογική Ιστορία του Ρεμπέτικου, σελ 19-22 , εκδ. ΜΕΔΟΥΣΑ , Αθήνα 1994

[3] Βολιώτης-Καπετανάκης Ηλ. , Ελλήνων Μούσα Λαϊκή , σελ 48-49 , εκδ. Λιβάνη , Αθήνα 1997

[4] Γεωργιάδης Νεάρχος , Από το Βυζάντιο στο Μάρκο Βαμβακάρη , σελ 25 , εκδ. Σύγχρονη Εποχή , Αθήνα 1996

[5] Βολιώτης ,σελ 51

[6] Ρωμανού Κ. , «Έντεχνη Νεοελληνική Μουσική, σελ 382 ,Τέχνες II: Επισκόπηση Ελληνικής Μουσικής και Χορού , Γ΄τόμος , εκδ. ΕΑΠ , Πάτρα 2003

[7] “Τα Επτάνησα γνώρισαν μόνο την βενετσιάνικη κατοχή και αγνόησαν πλήρως τη μουσική στον ελλαδικό χώρο. Η δημιουργία το 1824 της Ιονίου Ακαδημίας με μουσικό τμήμα αποτέλεσε πόλο έλξης όχι μόνο για τους επτανήσιους , αλλά και για τους ελλαδίτες” Neff Carl , Ιστορία της Μουσικής ,σελ 564 ,μτφ Φοίβος Ανωγειανάκης , Αθήνα

Παρατήρηση: Το παρόν άρθρο αποτελεί τμήμα της μελέτης “Καταβολές, επιρροές και κοινωνικο-πολιτισμικές δυναμικές που οδήγησαν στη γένεση και διαμόρφωση των ειδών της έντεχνης νεοελληνικής μουσικής και του νέο-ελληνικού τραγουδιού” του κ. Γιώργου Κόκκαλη, ιστορικού.